

**РОЗВИТОК РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ У КОНТЕКСТІ
ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА**

У статті розглядається транскордонне співробітництво як ефективний чинник співпраці у розвитку ринку туристичних послуг.

В статье рассматривается трансграничное сотрудничество как эффективный фактор сотрудничества в развитии рынка туристических услуг.

The article reviews a transfrontier collaboration as effective factor of collaboration in the market development of tourist services.

Ключові слова: єврорегіон, ефективність ринку туристичних послуг, транскордонне співробітництво, державне регулювання туризму.

Сучасний розвиток туризму, який базується на основних елементах - масовість, інтегрованість, соціально-економічний характер - суттєво вплинув на динаміку ринку туристичного потоку і зумовив розглядати туризм, як соціально-економічне явище. Розбудова в Україні туристичної галузі, яка б успішно інтегрувалася до міжнародних туристичних взаємовідносин, є одним з провідних напрямів структурної перебудови економіки країни. Сприятливі умови для формування національного ринку конкурентоспроможних туристичних послуг мають створюватися державою на основі нових механізмів господарювання, в умовах відкритої економіки [1, с.131].

А перспективи для України є справді непоганими: геополітичне розташування, природні, історико-культурні ресурси є ефективним важелем для розвитку туристичної діяльності. Україна посідає одне з провідних місць в Європі за рівнем забезпеченості цінним природно-ресурсним потенціалом, здатним забезпечити сучасний характер різноманітних потреб подорожніх, і тим самим зацікавити вітчизняних та іноземних туристів. Маючи спільні кордони з основними членами і кандидатами на вступ до ЄС, вона водночас межує з усіма прикордонними державами на східному кордоні ЄС – Росією, Білоруссю, Молдовою та Туреччиною. Волинська, Львівська, Закарпатська, Івано-Франківська і Чернівецька області відповідно до історичних обставин мають спільну основу просторового розвитку з межуючими регіонами Польщі, Словаччини, Угорщини та Румунії [2]. Все це викликає інтерес до України як стратегічного партнера та сусіда для країн Європейського Союзу, що обумовлює актуальність дослідження.

Дослідженням цього питання займалися такі вчені і науковці, як: І.Школа, М.Долішній, В.Євдокименко, В.Мікловда, А.Мокій, А.Гук, З.Зьоло та інші.

Мета статті полягає у з'ясуванні ролі транскордонного співробітництва як ефективного чинника розвитку ринку туристичних послуг, дати

рекомендації щодо ефективного розвитку туризму та вихід України на зовнішні ринки.

Транскордонне співробітництво відіграє важливу роль для прикордонних територій України, які стали об'єктом регіональної політики Європейського Союзу. Адже наша держава знаходиться у центрі європейських транспортних коридорів, що відкриває можливості для міжнародних зв'язків, активізації найбільш результативного залучення прикордонних регіонів України до міжрегіональної та транскордонної співпраці, а що стосується розвитку туризму, у даному контексті, на нашу думку, це ефективний важіль формування туристичного іміджу України на міжнародному туристичному ринку. Як свідчить практика міжнародних відносин, транскордонне співробітництво є досить ефективним „ґрунтом“ для співпраці у розвитку туризму між країнами: співпраця туристичних організацій між країнами, обмін туристичною інформацією, надання допомоги в підготовці проектів у рамках міжнародних програм. Варто також зазначити, що саме туризм є явищем впливу на гуманізацію суспільних відносин, взаємин між народами, в контексті входження України до європейського й світового економічного і культурного простору. Іншими словами, йдеться про те, що співпраця між державами - це процес економічної та культурної взаємодії соціумів. І тільки безпосередній живий контакт людей, які представляють різні регіони, країни та континенти планети може створити ситуацію взаєморозуміння, симпатії, довіри, солідарності.

Отже, сучасні міжнародні відносини характеризуються досить інтенсивними інтеграційними процесами, серед яких важливу роль відіграє транскордонне співробітництво. Україна завдяки вигідному геополітичному положенню має великі потенційні можливості щодо його розвитку, оскільки 19 з 25 регіонів держави є прикордонними, а зовнішній кордон є найдовшим серед європейських країн. Підтримка транскордонного співробітництва прикордонних регіонів є інструментом соціально-економічного розвитку регіонів та пом'якшення територіальних диспропорцій.

Так, у 2004 році був прийнятий Закон України „Про транскордонне співробітництво“, відповідно до якого транскордонне співробітництво - спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством. Транскордонне співробітництво може здійснюватися: в межах створеного єврореґіону; шляхом укладення угод про транскордонне співробітництво в окремих

сферах; шляхом встановлення та розвитку взаємовигідних контактів між суб'єктами транскордонного співробітництва [3].

Прикордонна співпраця підтримується програмами допомоги Європейського Союзу, наприклад INTERREG II, а також CROSS-BORDER (у рамках програми PHARE). А 29 квітня 2002 р. було прийнято Постанову Кабінету Міністрів України про "Деякі питання розвитку транскордонного співробітництва та єврорегіонів", яка визначає єврорегіон як одну з форм транскордонного співробітництва адміністративно-територіальних одиниць сусідніх держав відповідно до двосторонніх та/або багатосторонніх угод для розв'язання спільних проблем або вирішення тотожних завдань за узгодженими механізмами [4].

Слід зазначити, що Україна, наслідуючи європейський досвід, ще на початку 90-х років звернула увагу на такий інструмент регіонального розвитку, як єврорегіони. Найвищого рівня розвитку прикордонне співробітництво набуло у формі єврорегіонів. У 1993 році наша держава приєдналася до Європейської конвенції по транскордонному співробітництву, яка дає можливість розвивати нову форму прикордонних зв'язків – єврорегіони. В Україні створені та функціонують сім єврорегіонів (на західному кордоні - "Буг", "Карпатський", "Нижній Дунай" і "Верхній Прут", на північно-східному - "Дніпро", "Слобожанщина" та „Ярославна“). На сьогодні всі єврорегіони уклали угоди про співпрацю між органами місцевого самоврядування, місцевими органами виконавчої влади та відповідними органами влади інших країн, що є суб'єктами транскордонного співробітництва [2].

На сьогодні, як уже зазначалось, туризм є ефективним чинником активізації міжнародного співробітництва, але без важелів державного регулювання туризму успішний вихід України на зовнішні ринки туристичних послуг неможливий. Так, чинним законодавством України передбачено, що основними пріоритетними напрями державної політики в галузі туризму є:

• удосконалення правових засад регулювання відносин у галузі туризму;

• забезпечення становлення туризму як високорентабельної галузі економіки України, заохочення національних та іноземних інвестицій у розвиток індустрії туризму, створення нових робочих місць;

• розвиток в'їзного та внутрішнього туризму, сільського, екологічного (зеленого) туризму;

• розширення міжнародного співробітництва, утвердження України на світовому туристичному ринку;

• створення сприятливих для розвитку туризму умов шляхом спрощення та гармонізації податкового, валютного, митного, прикордонного та інших видів регулювання;

Ї забезпечення доступності туризму та екскурсійних відвідувань для дітей, молоді, людей похилого віку, інвалідів та малозабезпечених громадян шляхом запровадження пільг стосовно цих категорій осіб [5].

Передумовами ефективного розвитку ринку туристичних послуг у контексті транскордонного співробітництва є:

Ї Реалізація спільних транскордонних проектів у сфері туризму (для прикладу – спільні транскордонні проекти Закарпатської обл.(Україна) та Саболч – Сатмар – Березької (Угорщина) на тему: “Транскордонні туристичні шляхи та пам’ятки архітектури”, в рамках якого видано путівники українською та угорською мовами; “Розширення прикордонних професійних зв’язків”; “Створення регіонального туристичного інформаційного центру в Закарпатській області”. В рамках останнього створено турінфоцентр у м. Берегове Закарпатської області. Стратегічним напрямком співпраці, в якому зацікавлена як Україна, так і Угорщина є “інструмент” сусідства Європейської Комісії під назвою “Програма Сусідства: Україна-Угорщина-Словаччина”. У рамках даної програми Європейською Комісією виділено фінансування, яке за допомогою написання неприбуткових проектів повинні освоїти сторони. Угорська сторона зацікавлена в спільному написанні проектів з українською стороною, оскільки це є єдиною можливістю залучення коштів з європейських структурних фондів).

Ї Особливості природно-ресурсного потенціалу та системи розселення дають змогу розвитку різних видів туристичних маршрутів у межах транскордонного регіону (міжнародні туристичні маршрути: “Спільна культурна спадщина: Україна-Румунія”, “Карпатський Єврорегіон”, „Шляхами бравого солдата Швейка”, „Зелене коло” та інші).

Ї Розвинута система освіти в галузі туризму, спорту та культури.

Ї Наявність спільних туристичних та краєзнавчих центрів.

Ї Сприятливе географічне розташування на перетині транзитних міжнародних шляхів (автомобільних, залізничних, авіаційних) тощо.

Але, незважаючи на позивні тенденції розвитку туристичної сфери, існують проблеми для ефективного функціонування, які відрізняють туристичну сферу України та країн Європейського Союзу зокрема:

Ї низький рівень розвитку туристичної інфраструктури;

Ї візовий режим перетину кордонів;

Ї політична нестабільність;

Ї нестабільність законодавчого поля;

Ї низька конкурентоспроможність туристичних послуг та ін.

Отже, розвиток ринку туристичних послуг повинен розглядатися як співпраця держави у розвитку транскордонних туристичних шляхів прикордонних сусідніх областей. Досягнення стратегічних цілей виведе відтак на шлях підвищення добробуту та якості життя мешканців

прикордонних регіонів, створить широкі можливості для успішної реалізації професійних, освітніх та культурних потреб наших громадян, а головне – перетворить наші регіони на місця цікаві, привітні для іноземних туристів.

Таким чином, успішний та ефективний розвиток ринку туристичних послуг та вихід України на зовнішні ринки можливий при чіткій стратегії розвитку з урахуванням привабливості ринку регіонів. На нашу думку, враховуючи привабливий туристичний потенціал нашого краю, пріоритетні напрями реалізації стратегії ефективного розвитку туризму регіонах мають включати відповідні системи заходів:

1. Удосконалення законодавства до норм Європейського Союзу.
2. Розроблення інноваційних туристичних продуктів.
3. Формування сприятливого бізнес-середовища.

Для формування туристичного іміджу України 27 серпня на Колегії Міністерства культури і туризму було затверджено тематичні напрями туристичних маршрутів до Євро-2012 . Зокрема,

ї у Києві та Київській області до уваги туристів будуть представлені здобутки Трипільської культури, Київської Русі, Козацької доби, часів становлення української державності. Гості зможуть ознайомитись з архітектурними пам'ятками старого Києва, довідатись про «Київ Шевченківський», «Київ театральний», «Київ літературний» тощо;

ї на Донеччині уболівальникам Євро-2012 запропонують відвідати Святогорський історико-архітектурний заповідник, заповідні «Кам'яні могили», ландшафтний парк «Меотида». Також гості Донбасу зможуть проїхатись маршрутом, що розкриває життя та творчість Василя Стуса та відвідати с. Красне – малу батьківщину композитора Сергія Прокоф'єва;

ї Львів розкриє для туристів духовну спадщину Галицько-Волинського князівства, давньослов'янські святині Карпат, середньовічний Львів, львівські палаци, монастирі, мистецькі галереї та багато іншого;

ї Харків же здивує своїх гостей археологічними знахідками, православними святинями та значними архітектурними надбаннями [6].

Слід зауважити, що спільне проведення Україною та Польщею Чемпіонату Європи з футболу у 2012 р. може стати ефективним чинником розвитку українсько-польського транскордонного співробітництва в сфері туризму, розвитку прикордонних територій як для української, так і польської сторін. Хоча, згідно з офіційними даними Державної служби туризму і курортів та Державної прикордонної служби України, Польща займає друге місце у структурі і в'їзних, і виїзних туристичних потоків [7].

Отже, у статті наведено теоретичні узагальнення і передумови ефективного розвитку ринку туристичних послуг у контексті транскордонного співробітництва.

Аналіз розвитку транскордонного співробітництва України виявив

позитивні зрушення євроінтеграційної політики України. Тому можна зауважити, одним із найдієвіших інструментів євроінтеграційної політики є транскордонне співробітництво, зокрема, у формі участі в євро регіонах. Наразі українські адміністративно-територіальні одиниці є членами семи євро регіонів, які формують регіональну політику в контексті розвитку транскордонного співробітництва. Водночас, враховуючи географічне розташування та особливості природно-ресурсного потенціалу, від влади очікують створення законодавчого середовища, активної підтримки прикордонних регіонів у ефективній співпраці розвивати туризм та долучитись до сучасних інтеграційних процесів на теренах Європейського Союзу, щоб Україна стала рівноправним учасником туристичного ринку Європи.

Список використаних джерел:

1. Гонтаржевська Л.І. Ринок туристичних послуг в Україні /Лариса Іванівна Гонтаржевська, – Д.: Східний видавничий дім, 2008. – 180 с.
2. Дубовик Б. Досвід міжнародної співпраці в рамках євро регіонів. Перспективи України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uspishnaukraina.com.ua>.
3. Закон України „Про транскордонне співробітництво” від 24.06.2004 р. № 1861-IV.
4. Постанова Кабінету Міністрів України „Деякі питання розвитку транскордонного співробітництва та євро регіонів” від 29 квітня 2002р. N 587.
5. Закон України «Про туризм» від 15.09.1995.№325/95-ВР.
6. Затверджено туристичні маршрути до Євро-2012: Інформаційний центр «Україна – 2012» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// euro 2012. ukraine. ua](http://euro 2012. ukraine. ua).
7. Офіційний Інтернет-сайт Державної служби туризму і курортів [Електронний ресурс]. – Режим доступу:(www.tourism.gov.ua).

УДК 338.486

С.М.Олексюк, В.Д.Пепеля, Н.М.Загайна,

Національний технічний університет
“Харківський політехнічний інститут” Чернівецький факультет,
м. Чернівці

КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В РЕГІОНІ

Стаття присвячена засадам розвитку зеленого, сільського туризму в Україні. Розглянуто стан формування цієї галузі на Буковині. Особлива увага приділена визначенню ресурсів та ролі громадських організацій у спільних з іноземцями проектах, спрямованих на розширення мережі альтернативних туристичних закладів.

Статья посвящена способам развития зеленого, сельского туризма в Украине. Рассмотрено состояние формирования данной отрасли на Буковине. Особенное внимание уделено определению ресурсов, а также роли общественных организаций в совместных с иностранцами проектах, направленных на расширение сети альтернативных туристических учреждений.

The article is dedicated to the principles of the development of the green rural tourism in Ukraine. The state of the formation of this branch in Bukovyna has been considered. The special attention is paid to the defining of the resources and the role of public organizations in joint with foreigners projects directed to the spreading the net of alternative tourist establishments.

Ключові слова: сільський зелений туризм (СЗТ), рекреаційна база, зелена садиба, туристична інфраструктура, кластерна модель розвитку СЗТ.